

I Sydeuropa hærdes modstanden mod krisepolitikken

Skrevet af: **Murray Smith** | Offentliggjort: 15. december 2013

De sydeuropæiske lande og især Grækenland, Spanien og Portugal gennemgår i disse år en politisk udvikling, som for alvor sætter spørgsmålstegn ved den europæiske krisepolitik. Situationen er langt fra fastlåst og kan give inspiration til udviklingen i resten af EU.

Måske er det mest iøjnefaldende træk ved den nuværende krise i EU og ikke mindst i euroområdet, at den har skabt en dyb splittelse mellem Nord- og Sydeuropa. Der er selvfølgelig også opdelingen mellem øst og vest, men den er strukturel og et resultat af historisk meget forskellige løbebaner; landene i den tidligere Sovjet-blok er integreret i Europa som følge af en dominans fra udenlandsk kapital, på både det finansielle og industrielle niveau.

Forud for krisen var forskellen mellem Nord og Syd ikke så markant. Selvfølgelig var BNP pr indbygger højere i landene i Nordeuropa, end hvad der nu kaldes den sydlige periferi, men før udvidelsen blev de 15 lande i EU betragtet som en blok.

Statsgældskrisen var et resultat af Finanskrisen i 2008, den efterfølgende redning af private banker med offentlige midler og af andre offentlige udgifter for at støtte økonomien. Det førte overalt til budgetunderskud og en stigning i statens gæld. Men de mest berørte lande var dem, hvor de fundamentale økonomiske forhold var svagere og den udenlandske låntagning højere, og/eller hvor der havde været en boligboble. Disse lande blev omfattet af lammende debitorrenter. Som et resultat blev i maj 2010 Grækenland det første land tvunget til at bede om hjælp og til at modtage såkaldt 'støtte', som i virkeligheden er lån - der skal betales tilbage, hvilket ikke kan gentages for ofte - fra den nu berygtede Trojka dvs. IMF, ECB og Europa-Kommissionen. Denne støtte var betinget af, at Grækenland vedtog en sparepolitik og indførte strukturelle reformer - regelmæssigt overvåget af dem, der er blevet kendt som 'mændene i sort' dvs. Trojkaens inspektører. Disse redningsaktioner har i virkeligheden en dobbelt funktion; for det første at sikre, at de pågældende lande fortsætter med at betale tilbage til de (for det meste tyske og franske, men også britiske) banker, der har lånt dem penge. For eksempel går lånte penge til Grækenland ind på en spærret konto, der anvendes til at tilbagebetale tidligere lån (og renter af dem) og til rekapitalisering af private græske banker, således at det finansielle system fortsat kan fungere. Lånene kan ikke anvendes på anden måde, for eksempel til nyttige sociale udgifter. For det andet og mere grundlæggende, som Syrizas leder Alexis Tsipras sagde for over et år siden, "vi mener, at deres mål [redningsaktioner - o.a.] ikke er at løse gældskrisen men at skabe et nyt regelsæt i hele Europa, der er baseret på billig arbejdskraft, deregulering af arbejdsmarkedsforhold, lave offentlige udgifter og skattefritagelser for kapital". Mere præcist kan det vel næppe siges. Det grundlæggende formål med sparepolitikkerne er ikke at nedbringe gælden (som tværtimod er stigende i de pågældende lande) men at bane vejen for disse nye regelsæt. Således passer nedskæringer i de offentlige udgifter (især i de sociale udgifter) og i lønninger og pensioner ind i denne krisepolitiske sammenhæng. Strukturreformprogrammerne er jo netop - strukturelle. De indebærer en reform af arbejdsmarkedslovgivningen, fjernelse af beskyttelsen af lønmodtagerne og afskaffelse af kollektive overenskomster. De bevæger sig fra nedskæringer i de sociale udgifter til en gradvis privatisering af sundhed og uddannelse. Efter at have reduceret pensioner til et absolut minimum er målet at få de, der har råd, til at tegne private pensionsforsikringer.

Alexis Tsipras havde naturligvis ret, da han sagde, at denne 'ramme' skulle gennemføres "i hele Europa". Den er et europæisk projekt. Finanspagten - og alle de andre kontrolforanstaltninger fra

Bruxelles over for de nationale finanser - tager sigte på at håndhæve strukturreformer i alle medlemsstater. Men det er i tre lande i det sydlige Europa, hvor sparepolitikken er indført mest brutalt, og hvor de samfundsmæssige, økonomiske og ikke mindst de politiske konsekvenser har været mest ødelæggende.

Som det første land til at blive tvunget til at bede om 'økonomisk redningspakke' blev Grækenland forsøgskanin for disse politikker. Inden for et år anvendtes også redningspakker over for Irland og Portugal. Af årsager, vi ikke kan komme ind på her, har konsekvenserne i Irland og dermed også graden af folkelig modstand været mindre dramatisk. Spanien formåede at modstå det forgiftede bæger - i modsætning til hvad de fleste iagttagere forventede i 2011-12. Prisen var dog en selvpålagt krisepolitik, som har skubbet arbejdsløsheden op på et græsk niveau - over 25 procent, mere end 50 procent for unge. Så de tre lande, hvor befolkningerne er blevet hårdest ramt, er Spanien, Portugal og Grækenland. Det er de lande, hvor der har været størst folkelig modstand. Og hvad, der har næret denne modstand, er ikke abstrakte tal om budgetunderskuddet eller størrelsen af gælden i forhold til BNP. Det er de konkrete resultater af stramninger og strukturelle reformer: arbejdsløshed, demontering af velfærdsstaten, løn- og pensions-nedskæringer osv.

Det ville tage alt for lang tid at beskrive i detaljer de hundredvis af strejker, demonstrationer og besættelser, der har fundet sted i disse lande. Men modstanden er vokset gradvist. Vi har set udviklingen af en fortsat, permanent massebevægelse - først i Grækenland, så Spanien og nu også i Portugal.

Grækenland er uden tvivl det land, der har lidt mest under Trojkaens politik - hjulpet og tilskyndet, skal det siges, af skiftende græske regeringer. Det er let at pege på de grundlæggende elementer: massearbejdsløshed, lønninger og pensioner reduceret med omkring en tredjedel, dybe nedskæringer i uddannelse og sundhed. Disse politikker er i Grækenland og andre steder ledsaget af en massiv propaganda offensiv, som søger at overbevise befolkningen om, at det var ansvarligt at yde ofre i forhold til underskuddene - og for at stoppe en frygt for de internationale konsekvenser af et brud med den neolibérale kurs. For store dele af befolkningen virker denne diskurs ikke mere, folk tror ikke længere på det. Og efterhånden som den folkelige opposition er øget, har regeringen måttet gennemføre sine politikker på en stadig mere autoritær og undertrykkende måde. Den 24. oktober blev artikel 458 føjet til den græske straffelov. Fremover kan "overtrædelse af [EU-]fællesskabsretten" straffes med op til to års fængsel. Dette gælder også for dem, der protesterer imod EU-sanktioner. Ikke desto mindre sprækkes koalitionen, som er ved magten i Athen, under presset fra den folkelige modstand. Dens svageste part, Det Demokratiske Venstre, forlod i juni 2013 regeringen, som nu har et parlamentarisk flertal på kun 153 ud af 300. Syriza er førende i meningsmålingerne. Men sideløbende er fremkomsten af 'Gyldent Daggry', en reel nynazistisk formation. Selv efter mordet på en venstreorienteret rapper og efter regeringens modforanstaltninger, synes 'Gyldent Daggry' stadig at have tilslutning fra en kerne på omkring otte procent med et potentiale på op til omkring 15 pct.

I de tre lande, som vi betragter - hvor kommer oppositionen fra, hvordan er den sammensat? I hvert land har vi set tre kilder til modstand, men ikke i samme omfang: fagforeninger, partierne på venstrefløjen (til venstre for socialdemokratiet) og uafhængige bevægelser af unge mennesker.

Modstanden i Grækenland begyndte, så snart landet ansøgte om en redningsplan, med en generalstrejke indkaldt af de to vigtigste forbund GSEE (den private sektor) og ADEDY (den offentlige sektor) den 5. maj 2010. Siden da har der været regelmæssige éndags generalstrejker (fem i år indtil videre) og utallige sektorspecifikke strejker. Det er selvfølgelig let at kritisere fagbevægelsens ledelser, som ikke går videre end disse strejker, og som i lang tid forblev bundet til PASOK [socialdemokraterne - o.a.]. Fagforbundenes ledere kan ikke siges at være førende i modstanden. Ikke desto mindre udgør disse strejker objektivt ét element i den folkelige modstand.

Den anden udgøres af ungdoms mobiliseringer, hvis oprindelse i hvert fald går tilbage til 2008 og til politidrabet på en ung gymnasieelev. Især under indflydelse af begivenhederne i Spanien (se nedenfor) antog protesten form i sommeren og efteråret 2011 med besættelser af offentlige pladser. Men protesterne fik aldrig samme dynamik og omfang som i Spanien. En af årsagerne var bestemt den rolle, som den radikale antikapitalistiske venstrefløj, Syriza, spillede. På den ene side var partiet grundigt involveret i og støttede bevægelsen blandt de unge. På den anden side betød dets eksistens som et troværdigt radikalt politisk alternativ, at enhver tendens i ungdomsbevægelsen til at blive en erstatning for et politisk parti blev imødegået; det omvendte var til en vis grad gældende i Spanien.

Ved valget i 2009 vandt Grækenlands Kommunistiske Parti (KKE) og Syriza (Koalitionen af Det Radikale Venstre) henholdsvis 7,54 og 4,6 procent af stemmerne - i forhold til næsten 44 procent for de sejrende socialdemokrater i PASOK. Næppe nok til at kapitalisterne rystede i bukserne. Et par måneder senere mistede Syriza (eller mere præcist: dens hovedpart Synaspismos) en fløj til højre, der førte til dannelsen af Det Demokratiske Venstre (DL). Men da krisen skred fremad, og krisepolitikken gjorde sig gældende begyndte fra efteråret 2011 meningsmålingerne at vise en højere grad af støtte til de tre partier til venstre for PASOK - dvs. Syriza, DL og KKE - på omkring 30 og til tider næsten 40 pct. Men i betragtning af de dybe splittelser mellem de tre partier ville sådanne målinger omsat i et valgresultat blot blive endnu et eksempel på venstrefløjens manglende evne til at forene sig. Men disse splittelser var ikke en slags genetisk defekt på venstrefløjen. De havde politiske rødder tilbage i KKE's ufattelig sekterisme og DL's rolle som pressionsgruppe på PASOK. Syriza beskæftigede sig politisk med spørgsmålet og udviklede en orientering, der var både radikal og enhedsorienteret. Partiet foreslog en regering af venstrekræfter for at bryde med krisepolitikken og opsige aftalerne (memorandum) indgået med Trojkaen. Syriza fremstod således som den langt mest dominerende kraft til venstre for PASOK, mens KKE og DL betalte prisen for deres politiske holdninger. Ved maj-valgene blev Syriza det næststørste parti i landet med over 16 procent. Nu rystede kapitalisterne virkelig i bukserne. Det fulde batteri af europæiske institutioner og regeringer blev sat ind i en kampagne mod risikoen for en Syriza-sejr i juni, noget som kun lige akkurat blev undgået, da Syriza med næsten 27 procent kom ind på en tæt andenplads efter det højreorienterede Nyt Demokrati. Det er værd at kigge på sammensætningen af den støtte, som Syriza fik ved valget. Det var det største parti blandt alle i alderen 18-54 (og fik 45,5 procent i gruppen af 18-24 årige), og størst blandt arbejdere i både den offentlige og den private sektor samt blandt arbejdsløse, studerende og selvstændige. Ikke overraskende var Syriza det største parti i alle arbejderklassekvartaler, især i Stor-Athen, som har næsten halvdelen af landets befolkning. Da PASOK's støtte skrumpede (12,28 pct. i juni), og partiet begyndte at implodere, sluttede mange PASOK-aktivister sig til Syriza, herunder parlamentsmedlemmer og fagforeningsfolk. Tilsvarende med KKE, som faldt til 4,5 pct. i juni, efter at have opnået 8,48 pct. i maj men alligevel nægtede at tale med Syriza. Syriza, som var blevet etableret i 2004 som en koalition, begyndte en proces frem mod et forenet parti i juli 2013.

Eksistensen af en så repræsentativ kraft som Syriza som et politisk alternativ til den skrøbelige koalitionsregering, er i dag en grundlæggende kendsgerning i græsk politik, og dét, der gør situationen i Grækenland anderledes end i noget andet europæisk land. Muligheden for en venstre-regering ledet af Syriza er reel. Det ville være et enormt skridt fremad, men det ville også være fyldt med risici og vanskeligheder. En venstre-regering vil blive udsat for al mulig økonomisk og politisk sabotage og tryk, både internt og eksternt. Og Syriza er meget bevidst om, at der på nuværende tidspunkt ikke er andre lande, hvor den radikale venstrefløj er i samme situation.

Syriza udøver konstant pres på regeringen og kræver gentagne gange nyvalg. Den 11. november fremsatte partiet et mistillidsvotum. Da det kom til afstemning, afviste ét PASOK-parlamentsmedlem at bakke op om regeringen og blev straks smidt ud af PASOK's parlamentariske gruppe. Det efterlader regeringen med et flertal på fire. Samtidig er Syriza engageret i flere forskellige former

for udenomsparlamentarisk aktivitet. Meget af dette er på dét græsrodsniveau, der beskæftiger sig med dag-til-dag menneskelige konsekvenser af den drastiske sparepolitik: børn går sultne i skole, flere og flere mennesker uden adgang til gratis lægehjælp eller medicin, angreb på indvandrere, hjemløshed, en dramatisk stigning i antallet af selvmord. For at tackle nogle af disse problemer er gratis sundhedsklinikker blevet oprettet og direkte salg af fødevarer fra producenter til forbrugere blevet organiseret, lige som undervisning af børn af indvandrere osv. Endvidere synes der at være en vis udvikling af kampformer. Der er stadig de store én-dags generalstrejker, senest den 6. november i anledning af et besøg af Trojkaen. Men der har løbende været hårde sektorspecifikke kampe. En af disse har været de ansattes kamp for det statslige TV, ERT, som helt vilkårligt blev lukket ned i juni, hvilket førte til afskedigelse af 3000 medarbejdere. Som reaktion på dette overtog medarbejderne i ERT stationen og fortsatte med at sende. I månedsvis ignorerede regeringen en beslutning fra Statsrådet til fordel for genåbning ERT. Endelig i november sendte regeringen politiet ind for at smide besætterne ud. Det var som reaktion på dette, at Syriza fremsatte sit mistillidsvotum. Der har også fundet meget vigtige kampe sted i uddannelsessektoren, fra folkeskoler op til universiteterne, mod de fremsatte drastiske nedskæringer og afskedigelser. I den seneste tid er medlemmer af Syriza begyndt at spille en vigtig rolle i ledelsen af lærernes fagforeninger. Dette er vigtigt, da Syriza historisk ikke har stået stærkt i fagforeningerne, meget svagere end PASOK og KKE, som stadig bevarer nogle positioner på trods af deres svaghed ved de parlamentariske valg.

I Spanien og Portugal er noget af den vigtigste modstand fremkommet gennem nye sociale og politiske bevægelser, organiseret af de unge, der er blandt de største ofre for krisepolitikken. Det er en vigtig udvikling, som begyndte i begge lande i 2011. Det er vigtigt, fordi de unge mennesker organiserede sig uden at vente på partier eller fagforeninger. Men det bør hverken betragtes isoleret eller ophøjes som universalmiddel. Hvis vi betragter mobiliseringerne i Spanien og Portugal, vil vi se, at fagforeninger, partier samt de nye bevægelser er involveret, og også at forholdet mellem de tre ikke er helt det samme i begge lande.

Ser vi på Spanien alene ud fra den økonomiske synsvinkel (banker, statsgæld), burde der have været en redningspakke, men de politiske overvejelser overtrumpede. Rajoy-regeringen nægtede at blive 'frelst' dvs. at få betingelser pålagt og overvåget af Trojkaen. Alligevel er forskellen på tabet af uafhængighed mellem Spanien og de andre lande måske ikke så stor. Grækenland var det første land til at blive sat i en situation med begrænset uafhængighed, næsten som et EU-protektorat. Portugal er i en stadig mere lignende situation, og Spanien er under konstant pres for at fastholde sit kriseprogram med nedskæringer og reformer.

Krisepolitikken i Spanien begyndte under den socialistiske regering Zapatero i 2010 og blev fortsat og forstærket efter Rajoy og det højreorienterede Partido Populars sejr ved valget i november 2011, som også begyndte at sætte skub i reformerne, især hvad angår arbejdsmarkedslove. Den første slående reaktion på krisepolitikken var fremkomsten i maj 2011 af 'Indignados' eller 'M15'-bevægelsen - en bevægelse af unge, hvis oprindelse er klart relateret til en arbejdsløshed på græsk niveau (over 50 procent for unge) og mangel på fremtidsudsigter. Den 15. maj (M15) besatte hundredetusinder af unge mennesker (sammenkaldt via de sociale netværk) byer over hele Spanien, herunder Madrid og Barcelona. Disse besættelser varede uger, mens 'Indignados' arbejdede med deres ideer, inden de evakuerede torve og pladser, pustede ud og engagerede sig i lokale kampanjer. Bevægelsen blev ikke knyttet til noget politisk parti. Det ville imidlertid være helt forkert at beskrive den som upolitisk. Den kritiserede ikke kun regeringens sociale og økonomiske politik, men også begrænsningerne ved to-parti-systemet i Spanien, krævede 'ægte demokrati' og fremsatte sine egne forslag. Disse blev udtrykt bl.a. i et bemærkelsesværdigt 16-punkts dokument vedtaget af forsamlingen i Madrid - i Puerta Del Sol den 5. juni 2012.

'Indignados' forsvandt aldrig. De mobiliserede for international aktionsdag den 15. oktober 2011 og igen i maj 2012 omkring bevægelsens første årsdag. Men fokus skiftede, da fagforeningerne begyndte at bevæge sig. Det skal siges, at den rolle de faglige ledelser spillede i den første periode af krisen, under Zapatero-regeringen, var mindre heldig. Men efter Højrefløjens sejr begyndte de at bevæge sig med massedemonstrationer i februar 2012 og en generalstrejke den 29. marts. Da fagforeningerne kom i forgrunden, blev 'M15' en del af de indledte mobiliseringer, omend med konkret mistillid til fagforeningslederne. I efteråret kom et initiativ fra 'M15'-bevægelsen - eller snarere hvad der syntes at have været en radikal afskalning, 'Coordinadora 25S' og 'Plataforma En Pie!' (dvs. 'Stand Up!'). På tre på hinanden følgende aftener - 25-26-27 september - forsøgte op mod 50.000 demonstranter at omringe Parlamentet, opfordre til regeringens afgang samt erklære 'Demokrati Kidnappet'. Der var voldelige sammenstød med politiet. Siden da synes hverken 'M15' eller afskalninger herfra at have spillet en central rolle. Nogle aktivister er blevet trukket i retning 'Izquierda Unida' [Det forenede Venstre - o.a.]. Så tidligt som i 2011-valget var der kandidater på IU-liste, og en af dem blev valgt. IU fortsætter med at forsøge at arbejde med det nu temmelig diffuse 'M15'.

I Spanien som i Grækenland, har der ved siden af massedemonstrationer og én-dags strejker været vigtige sektorspecifikke kampe inden for uddannelse og navnlig inden for sundhedssektoren, hvor der er en proces af tiltagende privatisering. I denne sektor er 'Marea Blanca' ('Hvide Bølge' - fra farven på det medicinske personales uniformer) blevet en reel massebevægelse og har vundet nogle sejre. Der har også været kampe i virksomheder som Telefonica, Hewlett Packard og Panrico.

I Portugal blev de første tegn på en uafhængig bevægelse blandt unge set endnu tidligere end i Spanien. Den 12. marts 2011 demonstrerede 300.000 mennesker i gaderne - 200.000 af dem i Lissabon - mod usikre ansættelsesforhold (demonstrationerne var organiseret via Facebook). En uge før havde arrangørerne håbet på en demonstration på 10.000 ... senere kom dog en nedgang i mobiliseringen. Portugal ansøgte i april 2011 om en redningspakke og et par uger senere bragte et valg en højreorienteret regering til magten; regeringen forpligtede sig til at gennemføre vilkårene i aftalen med Trojkaen. Socialisterne, nu i opposition, støttede aftalen. De to kræfter til venstre for Socialistpartiet, PCP (kommunisterne) og Venstre-Blokken, klarede sig dårligt i valget. PCP formåede at holde sin stemmeandel, men Venstre-Blokken mistede halvdelen af sine stemmer og halvdelen af sine pladser i parlamentet. Efterfølgende var der protester - to én-dages generalstrejker og store demonstrationer. Men ikke i et omfang som i Grækenland eller Spanien. Samlet set accepterede den portugisiske befolkning - til at begynde med - meget af krisepolitikken med en vis resignation godt hjulpet af en kampagne i medierne om, hvor nødvendigt krisepolitikken var, og hvordan tingene snart ville blive bedre. Det ændrede sig dramatisk den 15. september 2012. En national demonstration blev kaldt sammen af et kollektiv på 29 mennesker. Indkaldelsen kom ud via de sociale medier på samme måde som ved demonstrationerne i marts 2011, og som 'M15' i Spanien benyttede sig af. Resultatet var en million demonstranter i en række portugisiske byer den 15. september, herunder 500.000 i Lissabon - den største demonstration siden 1. maj 1974 (få dage efter Salazars diktatur var faldet). Årsagen til gennembruddet var et initiativ, der var blevet annonceret i regeringens seneste sparepakke den 7. september. Det gav et særlig klart udtryk for, hvem regeringen støttede, og hvem den jagtede. Regeringsinitiativet ville til de sociale bidrag fratrage ekstra 7 pct. fra lønmodtagernes løn og samtidig reducere arbejdsgivernes bidrag med 5,75 pct. Dette blev beskrevet af en observatør som dét strå, der knækkede kamelens ryg. Regeringen blev tvunget til at trække initiativet tilbage men bebudede nye skattestigninger til erstatning herfor. Men der var slået hul på bylden, og efterfølgende har der løbende været protester. Mange af dem er blevet organiseret af kollektiverne 'Op i røven med trojkaen! Vi ønsker at leve!' Andre af fagforeningerne, især af det kommunistiske-ledede CGTP. Selv om kollektiver af hovedsageligt unge har spillet en vigtig rolle i de løbende demonstrationer, synes der ikke at være nogen stærk tilskyndelse for dem til at fungere som surrogater for de politiske partier. Dette er sandsynligvis dels

fordi en af de to hovedkræfter til venstre for Socialistpartiet, Venstre-Blokken, har været ret meget til stede i disse kollektiver. Og dels fordi det portugisiske kommunistparti traditionelt har rødder i fagforeningerne og lokalsamfundene. Det er værd at påpege, at PCP, der tilhører den mere ortodokse fløj inden for de europæiske kommunistiske partier (det er ikke en del af Det europæiske Venstreparti), slet ikke er sekterisk som KKE i Grækenland. Der er samarbejde mellem PCP og Venstre-Blokken.

I Spanien blotlægger krisen også landets politiske brudlinjer. I særdeleshed understreges grænserne fra den såkaldte overgangsperiode fra Francos død i 1975 frem til vedtagelsen af en ny forfatning i 1978 på mindst tre områder: det nationale spørgsmål (begrænset autonomi, ingen ret til selvbestemmelse), loven om amnesti (ingen retsforfølgelse af forbrydelser begået af Francos diktatur), spørgsmålet om demokrati (ingen republik, men et 'parlamentarisk monarki'). Spanien kom ud af overgangsperioden med en betydelig grad af decentralisering, dvs. beføjelser for regionerne. Men udtrykket 'regioner' dækker bredt - de historiske nationer Baskerlandet, Catalonien og Galicien, samt regioner med en stærk identitet som Andalusien og endelig de almindelige spanske provinser, som end ikke havde krævet den magt, de fik tildelt. Faktisk var hele operationen et forsøg på at få det spanske Højre til at acceptere en (begrænset) autonomi til Catalonien og Baskerlandet ved at vikle denne ind i en generel decentraliseringsproces. Virkeligheden var imidlertid, at begge nationer fik rettigheder ud over dem, der blev givet til de spanske regioner. Baskerne, men ikke catalanerne fik en autonomi-statut med ret til at kontrollere deres egne skatteindtægter.

Under dække af regionernes rolle i det samlede underskud forsøger Rajoy-regeringen at recentralisere og føre beføjelser tilbage til Madrid. Men det er ikke kun et økonomisk spørgsmål. En offensiv mod catalansk identitet og sprog begyndte med provokerende erklæringer fra spanske politikere. Det catalanske svar var en massiv pro-uafhængigheds march med 1,5 millioner mennesker i Barcelona 11. september 2012, den catalanske nationaldag. Stillet over for 0-indrømmelser fra Madrid udskrev den catalanske regering et hurtigt valg til den 25. november. Resultatet blev en svækkelse af det regerende halvt centrum-højre/halvt uafhængigheds autonome CIU og en styrkelse af mere venstre-radikale uafhængighedskræfter, især det catalanske republikanske venstre, ERC. Den 11. september 2013 var der en enorm menneskekæde på længde med Catalonien. Parallelt hermed og i protest mod nedskæringer på uddannelsesområdet, der skete overalt som følge af en nedgradering af det catalanske sprog, var der en massiv lærerstrejke på de Baleariske Øer [bl.a. Mallorca - o.a.], som nød bred opbakning fra befolkningen.

I regional- og lokalvalg i Baskerlandet er det venstreorienterede uafhængighedsparti 'EH Bildu' gået fra succes til succes. Selv i de mere konservative Galicien fik en alliance mellem det lokale 'Izquierda Unida' og en ny venstre nationalistisk bevægelse ANOVA, som er blevet beskrevet som 'galiciske Syriza', et gennembrud. Det er værd at bemærke, at Izquierda Unida er det eneste spanske parti, som utvetydigt har talt for retten til selvbestemmelse for Spaniens mindre nationer og regioner og selv argumenteret for en føderal løsning.

Spanien er på vej til en politisk og forfatningsmæssig krise, og spørgelserne fra den kun delvist gennemførte overgangsperiode vælter ud af skabet. I Spanien såvel som i Portugal betyder erfaringerne fra Franco- og Salazar-diktaturerne, at der ikke findes væsentlige højreekstremistiske kræfter. Men situationen i de to lande er faktisk meget forskellig. I Spanien har Folkepartiet, selv om det nu opererer inden for en demokratisk ramme, sine rødder i Francostyret. Dette ses meget tydeligt i den benhårde spanske centralisme.

I Portugal er situationen helt anderledes, ikke mindst fordi diktaturet blev væltet af en revolution i 1974, som hæren deltog i; samt arven fra revolutionen, der - selv om den ikke blev socialistisk, som mange ønskede - har efterladt sig markante spor i det portugisiske samfund. Den 14. september

2012 vedtog sammenslutningen af officerer i Portugals væbnede styrker (AOFA) en erklæring, der bekræftede, at "militæret aldrig kan blive et instrument for undertrykkelse af medborgere, som vi i overensstemmelse med forfatningen har svoret at forsvare." Erklæringen gik videre med en meget skarp kritik af regeringens politik, hvilket er svært at forestille sig officerer erklære i de fleste andre lande. Ligeledes - til Trojkaens raseri - har forfatningsdomstolen udøvet sin ret ved en række lejligheder til at erklære nogle af regeringens stramninger forfatningsstridige. Nogle af landets ældre statsmænd, ledet af den 88-årige tidligere socialistiske præsident Mario Soares har udstedt dystre advarsler om virkningerne af nedskæringspolitikken på samfundets sammenhængskraft. De har sandsynligvis ret. I Grækenland fører demonstrationer og strejker ofte til voldelige konfrontationer. Det er også sandt i Spanien om end mindre intenst, hvor tilsvarende repressive foranstaltninger - svarende til de græske - bliver taget. Indtil nu har det ikke været tilfældet i Portugal. Men Portugal er på vej ind i en græsk-/spansk-agtig permanent tilstand med strejker og demonstrationer, og efterhånden som krisepolitikken bider hårdere, er der ingen garanti for, at de ikke vil blive mere voldelige.

Med hensyn til de politiske udfordringer, er der ligheder og forskelle i mellem de tre lande. Hvad der er fælles er ganske betydeligt. Det er helt klart nødvendigt at sætte en stopper for krisepolitikken, vende de neoliberale reformer og i tilfældene Grækenland og Portugal afvise de memoranda, der er indgået med Trojkaen. Og helt centralt: beskæftige sig med spørgsmålet om gælden. I alle tre lande er der stor enighed på venstrefløjens omkring en revision af gælden, acceptere en tilbagebetaling men omstrukturere resterne af gælden. Spørgsmålet om en alliance imellem de sydeuropæiske lande bliver rejst af venstrefløjens i disse lande. I Grækenland er det klart, at det specifikke problem med bekæmpelse af 'Gyldent Daggrø' vil være en langsigtet udfordring. Og i Spanien er det nationale spørgsmål ikke mindre centralt.

Problemet er selvfølgelig, at man for at kunne bryde med den nuværende sparepolitik og de nyliberale reformer - og beskæftige sig med spørgsmålet om gæld - er det nødvendigt at have politisk magt, statsmagt. Det er, som vi har set, en reel mulighed i Grækenland. Situationen er anderledes i Spanien og Portugal, selv om den trods alt er opmuntrende. I Spanien har meningsmålingerne i de sidste par måneder givet IU mellem 14 og 16-17 pct. Det er mere end dobbelt så meget som ved valget i november 2011 og ikke så langt bag efter socialistpartiet (PSOE), der har svinget mellem 21 og 26 procent. I Portugal er de samlede resultater for venstrefløjens mellem 20 og 25 procent. Men i begge lande skal der opstå sprækker i bunden og måske også i overbygningen af de socialistiske partier, før end det sociale flertal kan blive til et politisk flertal. På nuværende tidspunkt er både PSOE og PSP i opposition. Det er rimeligt at tro, at de vil være i regering i begge lande i 2015. Men i Spanien helt sikkert og måske også i Portugal ikke være i stand til at have et flertal alene - og derfor være tvunget til at lave alliancer til højre eller til venstre. Uanset hvordan, vil det blive en afklaringsproces.

Denne artikel har alene behandlet de tre bestemte lande og ikke to andre og meget vigtige, nemlig Frankrig og Italien. I Italien har kræfter på den radikale venstrefløj været igennem en periode med krise, spredning og svækkelse siden 'Rifondazione Comunistas' deltagelse i centrum-venstres Prodi-regering i 2006-08. Massebevægelsen er også blevet mindre. Der er dog nu nogle positive tegn. Der var anti-krisepolitik demonstrationer med op mod 70.000 mennesker i oktober; den faglige venstrefløj arrangerer, og der er nogle tegn på en mulig politisk omgruppering, hvor Rifondazione nødvendigvis spille en central rolle. I Frankrig har François Hollandes socialistiske regerings opgivelse af sine valgløfter og dens opbakning til den neoliberale konsensus ført til en udbredt desillusion - og endnu slås der ikke igen. I denne situation har den radikale venstrefløj, organiseret i VenstreFronten - på trods af organisering af flere vigtige demonstrationer - haft vanskeligt ved at opnå politisk gennemslagskraft. Dette er ikke hjulpet af spændingerne ved de kommunale valg mellem de to vigtigste deltagere, det kommunistiske parti og Venstrepartiet. Det vil være meget

vigtigt for VenstreFronten, oven på kommunalvalget, at få en vellykket EU-valgkamp næste år i maj. I virkeligheden kan disse valg være meget vigtige for den radikale venstrefløj i Europa som helhed. Det Europæiske Venstreparti vil stille Alexis Tsipras som kandidat til formandskabet for Europa-Parlamentet. Dette vil ikke blot bidrage til at sætte spørgsmålet om Grækenland i centrum for kampen mod stramningerne. Det kan også få en direkte effekt i Grækenland. I et interview med Financial Times den 4. december fastlagde Alexis Tsipras formålet med Syrizas deltagelse i det europæiske valg: at blive det klart største parti i Grækenland og dermed yderligere underminere legitimiteten af koalitionsregeringen, med det formål at fremtvinge nye nationale valg.

Oversat fra engelsk af Klaus Krogsbæk